

ТИПИ АНТРОПОГЕННИХ ЕКОТОПІВ М. КРИВИЙ РІГ

Л.Г. Коваленко

аспірант кафедри ботаніки та екології

Криворізький державний педагогічний університет

Вступ. Антропогенне та техногенне навантаження на флору у різних частинах Земної кулі призводить до її трансформації, яка виявляється у зникненні окремих таксонів рослин, звуженні, розриванні ареалів, заміні аборигенних видів на адвентивні, поширенні синантропних рослин та витісненні корінної рослинності [4].

Антропогенна трансформація флори, фауни, ґрунтів, підстилаючої їх гірської породи та рельєфу призводить до перетворення типових природних ландшафтів на антропогенні, які хоча і створені людиною, проте існують і розвиваються за законами природи і є генетичними рядами природних ландшафтів [3].

Одним з найбільш змінених ландшафтів з докорінно перебудованою структурою є селітебні. Дослідження селітебних комплексів стосуються як ландшафтного компоненту, так і флористично-фауністичного [1, 2, 3]. Вивчення флори території України були ініційовані Бурдою Р.І. (Донецький басейн) і реалізувалися в дисертаційних роботах по флорі міст різних ботаніко-географічних регіонів. На сьогодні складені списки урбанофлор багатьох міст України, виявлено низку особливостей у їх формуванні [1, 2, 3, 4]. Однак нерозв'язаною залишається проблема визначення можливостей самовідновлення рослинних угруповань в різних типах селітебних комплексів.

Метою дослідження є обґрунтування критеріїв та виділення антропогенних типів місцевиростань в межах території м. Кривий Ріг.

Результати та обговорення. Криворіжжя – унікальний регіон, розташований у межах степової зони та двох ландшафтних підзон – північної та середньої. Домінуючим типом рослинності є степова із двома підтипами: різнотравно-типчаково-ковилові стеги в північно-степовій частині Кривого Рогу та типчаково-ковилові стеги в середньо-степовій. В результаті активної господарської діяльності людини з другої половини ХІХ і до початку ХХІ ст. натуральні степові ландшафти Кривбасу докорінно змінені переважно промисловими і селітебними. Детальне дослідження ландшафтів Криворіжжя дозволило виділити, за основними фізико-географічними умовами, а також за ступенем антропогенного впливу на них, такі класи ландшафтів із типами антропогенних місцевиростань: техногенні, лісогосподарські, сільськогосподарські, селітебні, напівприродні та рекреаційні селітебні, дорожні, виотпані (переуцільнені), водогосподарські [1, 2]. Провідними, як у формуванні ландшафтів, так і характеристики стану довкілля та збереженні біорізноманіття є структура та стан рослинних угруповань.

Спираючись на класифікацію антропогенних екотопів Протопопової В.В., яка враховує силу та характер навантаження, а також уже названих ландшафтних досліджень регіону, ми виділили у межах міста основні типи антропогенних місцевиростань, що різняться за основними екологічними факторами: кліматичними, едафічними та орографічними і розподілили їх за ступенем впливу й приблизною площею, яку вони становлять на території Криворіжжя (табл. 1).

У межах кожного з цих типів ми заклали загалом 48 пробних площ, на яких за загальноприйнятими методиками проводяться дослідження ґрунтових насінневих банків та вегетуючої рослинності із побудовою порівняльних еколого-таксономічних спектрів. Їх аналіз дасть змогу обґрунтувати різницю самовідновлення видів на ділянках по мірі зміни ступеню антропогенного тиску на території.

Типи антропогенних місцевиростань у межах території м. Кривий Ріг

Класифікація антропогенних екоотопів (за Протополовою В.В.)	Клас ландшафтів із типом антропогенних місцевиростань	Тип антропогенного впливу	Приблизний % площі Криворіжжя	Розташування пробних площ у межах класу
1) Техногенні та повністю трансформовані	Техногенні	Різноманітний	До 80%	Навколо великих промислових підприємств
2) Оброблювані землі	Сільсько-господарські	Постійний сильний, але одноманітний і ритмічний	5%	Оброблювані поля
3) Екотопи населених пунктів: - рудеральні - спортивні майданчики, стадіони - сквери, парки, створені штучними насадженнями	Селітебні Витоптані Напівприродні	Великий, постійний і безсистемний Сильний і постійний Помірний	15% 1% 1%	Газони прибудинкових територій Стадіони Парки
4) Лісо-насадження захисного значення і лісополоси	Лісо-господарські	Визначальний при створенні, далі зменшується	2-3%	Штучні лісонасадження
5) Придорожні насипи автомагістралей	Дорожні	Постійний, визначальний при створенні, далі зменшується	2%	У коси автодоріг
6) Насипи по берегам каналів, ставків	Водні	Одноразовий кардинальний вплив при створенні	2-3%	Берега ставків

Висновки. Таким чином, нами виділено, переважаючи за площею, типи антропогенних місцевиростань Кривого Рогу. Дослідження рослинних угруповань, а саме вегетуючого і латентного комплексів доповнить і розширить уявлення про самовідновлення рослинності у різних типах антропогенних місцевиростань Кривого Рогу.

Список використаної літератури.

1. Денисик Г.І. Сингенез рослинного покриву в ландшафтах зон техногенезу / Г.І. Денисик, С.В. Ярков, В.Л. Казаков. – Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2012. – 240 с.
2. Казаков В.Л. Фізична географія Криворіжжя: монографічна навчальна книга / Казаков В.Л., Каланіченко О.О., Коцюруба В.В., Остапчук І.О., Паранько І.С., Савосько В.М., Шипунова В.О., Ярков С.В. – Кривий Ріг: ТОВ «Центр-Принт», 2012. – 263 с.
3. Мильков Ф.Н. Рукотворные ландшафты / Ф.Н.Мильков. – М.: Мысль, 1978. – 88 с.
4. Протопопова В.В. Синантропная флора Украины и пути ее развития/ В.В.Протопопова. – Киев: Наук. думка, 1991. – 204 с.